

Sylaby

Jazyk v médiách – lexikológia

Vyučujúci:	prof. Mgr. Martin Ološtiak, PhD. – prednášky martin.olostiak@unipo.sk Mgr. Soňa Rešovská, PhD. – semináre sona.resovska@unipo.sk
Kód predmetu	1ISMKm/JMLEX/22
Typ predmetu	prednáška + seminár
Študijný odbor	mediálne štúdiá
Stupeň štúdia	Bc.
Ročník	3.
Rámcová časová špecifikácia	zimný semester akad. r. 2025/2026
Časová dotácia	1 + 2 hod. týždenne, spolu za semester 39 hodín
Spôsob ukončenia predmetu	priebežné hodnotenie
Počet kreditov	3
Ďalšie informácie	https://e.ff.unipo.sk/ kurz Jazyk v médiách – lexikológia

Požiadavky na udelenie kreditov

• Pravidelná účasť. **Maximom je absencia na 25 % výučby, tzn. 2 seminároch a 2 prednáškach. Táto podmienka sa uplatňuje aj v prípade dištančnej výučby, ktorá predpokladá aktívne zapájanie sa do vyučovacieho procesu na seminári. Prípady, keď je študent pripojený, no po vyzvaní nereaguje (s výnimkou aktuálnych technických problémov), sa vyhodnocujú ako absencia.**

• Na každú seminárnu hodinu musí prísť študent pripravený (tzn. mať STIAHNUTÉ, VYTLAČENÉ A PREŠTUDOVANÉ handouty k jednotlivým témam zverejnené na webstránke kurzu v Moodli). **Nepripravený študent sa na seminári nemôže zúčastniť a bude mu udelená absencia.** Obsahom seminárnych cvičení bude praktické precvičenie lexikálnych javov, ktoré sú preberané na prednáškach, a to na základe cvičení zverejnených v Moodli.

• Úspešné absolvovanie **priebežných testov** v kurze v Moodli. Testy sú dostupné každý týždeň (ak vyučujúci neoznámia inak) od štvrtka 19:00 príslušného týždňa do stredy 20:00 nasledujúceho týždňa. Test k príslušnej téme je dostupný iba v daný týždeň a spätne sa neotvára. V nevyhnutných prípadoch je možné čas na jeho riešenie predĺžiť na základe žiadosti komunikovanej pred uzavretím testu. Bodovanie každého minitestu sa bude uskutočňovať na základe kľúča zverejneného pred každým testom priamo na platforme Moodle.

V bodovom hodnotení sa zohľadní:

- Vypracovanie priebežných testov.
- Úspešné absolvovanie zápočtového testu.

Výsledné hodnotenie bude pozostávať z týchto častí:

	max.	min.
Priebežné testy	25	12,5
Zápočtový test	55	25
Spolu	80	40

Výsledné hodnotenie:

A	100,00 – 90,00 % úspešnosť
B	89,99 – 80,00 %
C	79,99 – 70,00 %
D	69,99 – 60,00 %
E	59,99 – 50,00 %
FX	49,99 % a menej

Časovo-tematický plán

Program seminárov je viazaný na precvičenie odprednášaného učiva. Účast' na prednáške je predpokladom aktívnej participácie na seminári.

1. týždeň (22. a 25. 9. 2025)

Prednáška: **Úvod do lexikológie.** Vzťah medzi slovom, lexémou a lexiou. Jednoslovné a viacslovné lexémy. Lexémy z centra, prechodnej vrstvy a periférie lexikálnej zásoby.

Seminár: Organizačné pokyny. Registrácia v Moodli a prihlásenie sa do kurzu.

Úvod do lexikografie.

2. týždeň (29. a 2. 10. 2025)

Prednáška: **Lexikálna paradigmatica.** Typy lexikálnych paradigiem. Onomaziologicko-lexikálna paradigma (lexikálne pole), synonymická paradigma, antonymická paradigma, hypero-hyponymická paradigma, konverzívna paradigma, paronymická paradigma.

Seminár: **Úvod do lexikológie.** Vzťah medzi slovom, lexémou a lexiou. Jednoslovné a viacslovné lexémy. Lexémy z centra, prechodnej vrstvy a periférie lexikálnej zásoby.

3. týždeň (6. a 9. 10. 2025)

Prednáška: Spôsoby obohacovania lexiky I. **Lexikálna sémantika a sémantické tvorenie.** Jazyk a myslenie; pojem a význam. Vymedzenie lexikálneho významu. Lexikálny význam (seméma) ako výsledok semiózy (znakotvorného procesu). Denotácia a konotácia. Monosémia a polysémia. Spôsoby vzniku nového významu: intenzia, extenzia, transpozícia. Radiálna, reťazová a radiálno-reťazová polysémia. Polysémia a homonymia.

Seminár: **Lexikálna paradigmatica.** Typy lexikálnych paradigiem. Onomaziologicko-lexikálna paradigma (tzv. lexikálne pole), synonymická paradigma, antonymická paradigma, hypero-hyponymická paradigma, konverzívna paradigma, paronymická paradigma.

4. týždeň (13. a 16. 10. 2025)

Prednáška: Spôsoby obohacovania lexiky II. **Slovotvorba.** Slovotvorne nemotivované a slovotvorne motivované lexémy. Motivant a motivát. Motivácia ako proces, vzťah a vlastnosť. Slovotvorný základ a slovotvorný formant. Derivácia a kompozícia.

Seminár: Spôsoby obohacovania lexiky I. **Lexikálna sémantika a sémantické tvorenie.** Jazyk a myslenie; pojem a význam. Vymedzenie lexikálneho významu. Lexikálny význam (seméma) ako výsledok semiózy (znakotvorného procesu). Denotácia a konotácia. Monosémia a polysémia. Spôsoby vzniku nového významu: intenzia, extenzia, transpozícia. Radiálna, reťazová a radiálno-reťazová polysémia. Polysémia a homonymia.

5. týždeň (20. a 23. 10. 2025)

Prednáška: Spôsoby obohacovania lexiky III. **Viacslovné pomenovania.** Typologická, formálna, sémantická a komunikačno-pragmatická charakteristika. Odlíšenie viacslovných pomenovaní od voľných syntagmatických spojení. Univerbizácia a multiverbizácia. Kolokácie. Kolokačná kompatibilita a inkompatibilita.

Seminár: Spôsoby obohacovania lexiky II. **Slovotvorba.** Slovotvorne nemotivované a slovotvorne motivované lexémy. Motivant a motivát. Motivácia ako proces, vzťah a vlastnosť. Slovotvorná a morfeomatická štruktúra. Slovotvorný základ a slovotvorný formant. Derivácia a kompozícia.

6. týždeň (27. a 30. 10. 2025)

Prednáška: Spôsoby obohacovania lexiky IV. **Frazeológia,** frazéma. Vymedzenie pojmov. Tvary a tváre frazém v slovenčine. Klasifikácia frazém podľa formy, obsahu a pôvodu. Parémie.

Seminár: Spôsoby obohacovania lexiky II. **Slovotvorba**. Slovtvorne nemotivované a slovtvorne motivované lexémy. Motivant a motivát. Motivácia ako proces, vzťah a vlastnosť. Slovtvorná a morfeomatická štruktúra. Slovtvorný základ a slovtvorný formant. Derivácia a kompozícia.

7. týždeň (3. a 6. 11. 2025)

Prednáška: Spôsoby obohacovania lexiky V. **Preberanie lexém z cudzích jazykov**. Príčiny preberania, pojem východiskového a preberajúceho jazyka. Spôsoby adaptácie prevzatých slov. Normatívna stránka a funkčné hľadisko v posudzovaní oprávnenosti prevzatia. Internacionalizácia. Anglicizmy a bohemizmy.

Seminár: Spôsoby obohacovania lexiky III. **Viacslovné pomenovania**. Typologická, formálna, sémantická a komunikačno-pragmatická charakteristika. Odlíšenie viacslovných pomenovaní od voľných syntagmatických spojení. Univerbizácia a multiverbizácia. Kolokácie. Kolokačná kompatibilita a inkompatibilita.

8. týždeň (10. a 13. 11. 2025)

Prednáška: Spôsoby obohacovania lexiky VI. **Skracovanie lexém**. Typologická, formálna, sémantická a komunikačno-pragmatická charakteristika skratiek.

Seminár: Spôsoby obohacovania lexiky IV. **Frazeológia**, frazéma. Vymedzenie pojmov. Tvary a tváre frazém v slovenčine. Klasifikácia frazém podľa formy, obsahu a pôvodu. Parémie.

9. týždeň (17. a 20. 11. 2025)

Prednáška: Príznakovosť v lexike I. **Expresívne a spoločenské aspekty fungovania lexiky**. Nociónálne a expresívne lexémy. Typológia expresivity. Sociolekty – slang, argot, profesionálna lexika.

Seminár: Spôsoby obohacovania lexiky V. **Preberanie lexém z cudzích jazykov**. Príčiny preberania, pojem východiskového a preberajúceho jazyka. Spôsoby adaptácie prevzatých slov. Normatívna stránka a funkčné hľadisko v posudzovaní oprávnenosti prevzatia. Internacionalizácia. Anglicizmy a bohemizmy.

10. týždeň (24. a 27. 11. 2025)

Prednáška: Príznakovosť v lexike II. **Lexikálne registre a terminológia**. Vymedzenie pojmu/termínu komunikačný register. Základné typy registrov. Odborná terminológia – špecifiká, vlastnosti odborného termínu, vzťah termín – netermín. Terminologizácia a determinologizácia.

Seminár: Spôsoby obohacovania lexiky VI. **Skracovanie lexém**. Typologická, formálna, sémantická a komunikačno-pragmatická charakteristika skratiek.

11. týždeň (1. a 4. 12. 2025)

Prednáška: Príznakovosť v lexike III. **Časové a individuálne aspekty v lexike**. Dynamika v lexike. Lexikálni seniori (archaizmy, historizmy), lexikálni juniori (neologizmy), lexikálne podenky (okazionalizmy). Neologizácia a spôsoby obohacovania lexiky.

Seminár: Príznakovosť v lexike I. **Expresívne a spoločenské aspekty fungovania lexiky**. Nociónálne a expresívne lexémy. Typológia expresivity. Sociolekty – slang, argot, profesionálna lexika.

12. týždeň (7. a 11. 12. 2025)

Prednáška: Vysvetlenie metodiky vypracovania seminárnej práce.

Seminár: Príznakovosť v lexike II. **Lexikálne registre a terminológia**. Vymedzenie pojmu/termínu komunikačný register. Základné typy registrov. Odborná terminológia – špecifiká, vlastnosti odborného termínu, vzťah termín – netermín. Terminologizácia a determinologizácia.

13. týždeň (14. a 18. 12. 2025)

Prednáška: Opakovanie.

Seminár: Príznakovosť v lexike III. Časové a individuálne aspekty v lexike. Dynamika v lexike. Lexikálni seniori (archaizmy, historizmy), lexikálni juniori (neologizmy), lexikálne podenky (okazionalizmy). Neologizácia a spôsoby obohacovania lexiky.

Študijná literatúra

- FURDÍK, J.: *Slovenská slovo tvorba. (Teória, opis, cvičenia)*. Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004.
- HORECKÝ, J. – BUZÁSSYOVÁ, K. – BOSÁK, J. a kol.: *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny*. Bratislava: Veda 1989.
- OLOŠTIAK, M. – GIANITSOVÁ-OLOŠTIAKOVÁ, L.: *Slovenský jazyk. Krok za krokom k maturite*. Bratislava: Fragment 2007.
- OLOŠTIAK, M. – IVANOVÁ, M.: *Kapitoly z lexikológie (lexikálna syntagmatika a viacslovné pomenovania)*. Prešov: FF PU v Prešove 2013.
- OLOŠTIAK, M. (ed.): *Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2015.
- OLOŠTIAK, M. (ed.): *Viacslovné pomenovania v slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2015.
- OLOŠTIAK, M.: *Lexikálna paradigmatica, sémantika a kombinatorika*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove 2017. Online: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak10>
- OLOŠTIAK, M.: *Slovo tvorba, slovnodruhovú prechody, preberanie a skracovanie lexém*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove 2017. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak11>
- OLOŠTIAK, M.: *Študijné materiály z lexikológie*. Zverejnené na internete v rozhraní Moodle.
- ONDRUS, P. – HORECKÝ, J. – FURDÍK, J.: *Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1980.

Slovníky:

- Krátky slovník slovenského jazyka*. Red. J. Kačala, M. Pisárčiková. 4. vyd. Bratislava: Veda 2004. Dostupný aj na: <http://slovník.juls.savba.sk/>
- Pravidlá slovenského pravopisu*. Red. M. Považaj. 4., nezmenené vyd. Bratislava: Veda 2013. Dostupný aj na: <http://slovník.juls.savba.sk/>
- Slovník cudzích slov (akademický)*. 2., doplnené a prepracované vyd. Spracoval kolektív autorov pod vedením V. Petráčkovej a J. Krausa. Preklad Ľ. Balážová, J. Bosák, J. Genzor, I. Ripka, J. Skladaná. Ed. Ľ. Balážová – J. Bosák. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005. 1054 s. Dostupný aj na: <http://slovník.juls.savba.sk/>
- Slovník súčasného slovenského jazyka*. A – G (1. zv.); H – L (2. zv.), M – N (3. zv.). Red. B. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006 (1. zv.); 2011 (2. zv.); 2015 (3. zv.). Dostupný aj na: <http://slovník.juls.savba.sk/>
- SOKOLOVÁ, M. – MOŠKO, G. – ŠIMON, F. – BENKO, V.: *Morfematický slovník slovenčiny*. Prešov: Náuka 1999.
- SOKOLOVÁ, M. – OLOŠTIAK, M. – IVANOVÁ, M. a kol.: *Slovník koreňových morfémov slovenčiny*. Prešov: FF PU 2005 (2. vyd. 2007; 3. vyd. 2012).
- Synonymický slovník slovenčiny*. Red. M. Pisárčiková. 2. vyd. Bratislava: Veda 2004. Dostupný aj na: <http://slovník.juls.savba.sk/>